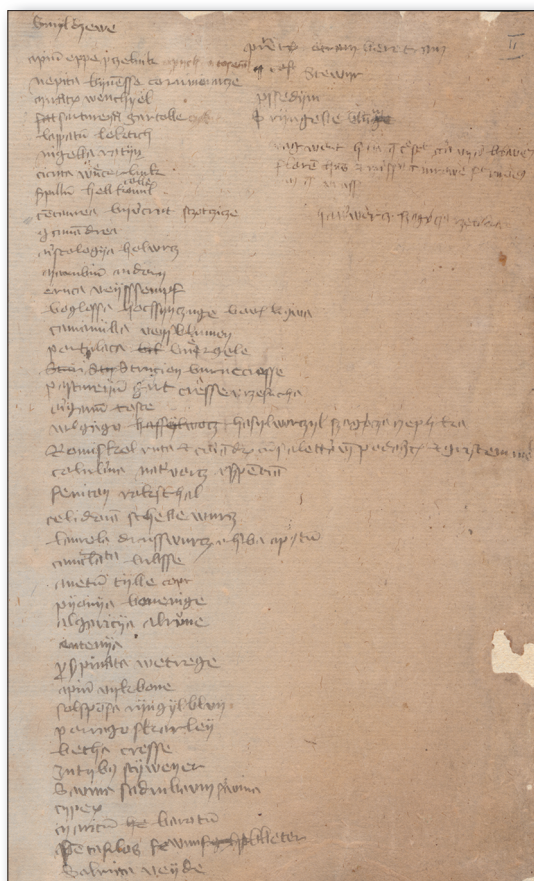

MACIEJ Z KOŁA

(zm. IX/X 1441 r.)

Pochodził z wielkopolskiego Koła, był synem Marcina, prawdopodobnie mieszcza-
na. Data jego urodzin nie jest znana, przyjmuje się, że urodził się około 1375 r. Studia
rozpoczął na Uniwersytecie Praskim, gdzie na Wydziale Sztuk Wyzwolonych zdobył
najpierw stopień bakałarza (1395), a następnie magistra sztuk (1399). Z Pragi przy-
wiózł do Krakowa kilka kodeksów prawniczych i medycznych. Niektórzy przypusz-
czają na tej podstawie, że mógł rozpocząć w Pradze studia medyczne. Równie dobrze
mogły być to jednak studia prawnicze, gdyż wśród kodeksów praskiej proveniencji
liczebnie przeważają kodeksy prawnicze.

Już w 1403 r. widzimy Macieja w Krakowie, pracującego na tutejszym uniwersytecie.
Oprócz obowiązków wykładowcy
na Wydziale Sztuk był prawdopo-
dobnie opiekunem biblioteki uni-
wersyteckiej. Równolegle studiował
w Krakowie prawo kanoniczne. Na
liście wykładowców Uniwersyte-
tu Krakowskiego, dokumentują-
cej stan kadrowy uczelni z około
1404/1405 r., Maciej z Koła wystąpił
jeszcze ze stopniem magistra sztuk.
W kolejnych latach zdobywał suk-
cesywnie stopnie prawnicze: naj-
pierw bakałareat, a następnie li-
cencjat prawa kanonicznego. Ze
stopniem licencjata pojawił się
w źródłach po raz pierwszy 19 mar-
ca 1408 r. Jego promotorem był
Stanisław ze Skarbimierza. Zacho-
wały się dwie mowy rekomenda-
cyjne wygłoszone przez Stanisława

Sporządzony własnoręcznie przez
Macieja z Koła słownik nazw roślin
(BJ rkps 836, k. II)

z okazji uroczystych promocji Macieja z Koła na Wydziale Prawa: *Bonum semen semina-sti* na bakalaureat i *Ecce odor filii mei* na licencjat prawa kanonicznego. Maciej nie odbył promocji doktorskiej na Wydziale Prawa, gdyż do 1435 r. tytułował się licencjatem dekretów. Ze stopniem doktora dekretów wystąpił w źródle tylko raz, i to pod koniec życia – w 1439 r. Jest jednak rzeczą mało prawdopodobną, by w drugiej połowie lat trzydziestych przeprowadził jeszcze promocję dokorską na Wydziale Prawa.

Nie mamy szczegółowych informacji o działalności dydaktycznej i naukowej Macieja na Wydziale Prawa. Jej świadectwem mogą być noty i glosy Macieja do tekstów prawnych, zachowanych w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej, takich jak konstytucja *Provide* papieża Bonifacego VIII (BJ rkps 1288), *Komentarz* Jana z Lignano do *Dekretów* (BJ rkps 364 i 365) oraz do *Clementinae* (BJ rkps 1413), *Summa super Decretalibus* franciszkanina Piotra (BJ rkps 383), repertorium z zakresu prawa kanonicznego i świeckiego zatytułowane *Elogium* autorstwa Wilhelma Marcellettiego (BJ rkps 404). W swojej bibliotece posiadał ponadto *Decisiones Rotae Romanae* zebrane przez Wilhelma Horborcha w komplecie z traktatem *Super iuris regulas* trzynastowiecznego włoskiego jurysty Dino Rosoniego z Mugello (BJ rkps 390) i być może kwestie prawne Bartłomieja z Brescii (BJ rkps 1230). Karierę naukową Maciej z Koła kontynuował na Wydziale Teologii. Być może około 1417 r. (szerszy przedział stanowią lata 1416–1421) osiągnął tam stopień bakałarza. W semestrze zimowym 1423/1424 r. pełnił funkcję rektora Uniwersytetu Krakowskiego. Studia teologiczne uwieńczył doktoratem, zdobytym przed 10 lipca 1426 r.

Jako duchowny Maciej z Koła pełnił funkcje kapłańskie i posiadał beneficja kościelne. W latach 1403 i 1408 był proboszczem w Mąkolinie w pobliżu Koła (obecnie Mąkolno w woj. wielkopolskim). Już w 1403 r. zasiadał w kapitule kolegiackiej w Wieluniu, w 1408 widzimy go z kolei w kapitule kolegiackiej w Uniejowie. W tymże 1408 r. otrzymał prowizję papieską na altarię św. Leonarda w katedrze krakowskiej i rezerwację kanonikatu w krakowskiej kapitule. Drugiego z beneficjów najprawdopodobniej nie osiągnął, lecz posiadał tylko altarię. W latach 1411–1412, a więc po ukończeniu studiów prawnych, był zastępcą oficjała Michała z Krowicy w sądzie biskupim w Krakowie. Nie wiadomo, jak długo pełnił tę funkcję w sądzie biskupim, gdyż księgi z pozostałych lat nie zachowały się. Przed 10 lipca 1426 r. objął kanonię w kapitule katedralnej w Poznaniu. W latach 1431–1434 brał udział w posiedzeniach kapituły poznańskiej. Prawdopodobnie na początku 1435 r. (przed 3 kwietnia) objął ponadto prałaturę – kustodię w kolegiacie w Skalbmierzu. W 1439 lub 1440 r. w wyniku zamiany przeniósł się z kapituły poznańskiej ponownie do Uniejowa. W 1435 r. Maciej z Koła ufundował kolegium mansonarzy przy kolegiacie NMP w Kaliszu, uposażając je zakupionymi przez siebie czynszami. Prawo patronatu i prezenty przekazał mieszczanom kaliskim.

Wiadomości o twórczości Macieja z Koła nie są pewne; opierają się na identyfikacji jego pisma w kodeksach Biblioteki Jagiellońskiej. Oprócz wzmiankowanych wyżej not prawnych Maciejowi z Koła przypisuje się glosy i noty w kilku rękopisach z traktatami astrologicznymi i medycznymi (BJ rkps 566, 788, 818). Był posiada-

czem encyklopedii przyrodniczej *Liber de proprietatibus rerum* Bartłomieja Anglika, w której rękopisie umieścił na końcu polsko-łacińsko-niemiecki słownik nazw roślin (BJ rkps 836). Jego komentarze zidentyfikowano również na marginesach rękopisów zawierających dzieła teologiczne, np. *Adversus Iovinianum* św. Hieronima ze Strydonu (BJ rkps 358), *Komentarz* Henryka Langenstein z Hesji do *Księgi Rodzaju* (BJ rkps 1360), Kazania św. Bernarda z Clairvaux (BJ rkps 1238), III księgę *Summy teologii* św. Tomasza z Akwinu (BJ rkps 1695) oraz kwestie do II księgi *Sentencji* Piotra Lombarda (BJ rkps 2209). Maria Kowalczyk przypisuje ponadto Maciejowi autorstwo kazania o św. Stanisławie *Talis decebat, ut esset nobis pontifex* (BJ rkps 836) i być może mowy rektorskiej *Sobrii estote* (BJ rkps 1587). Posiadane przez siebie kodeksy Maciej ofiarował bibliotece uniwersytetu.

Zmarł zapewne na przełomie września i października 1441 r. Zachowała się mowa wygłoszona podczas jego pogrzebu przez profesora teologii Bartłomieja z Radomia, którą można datować na tydzień po niedzielę 1 października. Wspomniano tam jego dokonania kaznodziejskie i zasługi dla uniwersytetu. Z kolei w pochwalie egzaminacyjnej Stanisław ze Skarbimierza zwracał uwagę na delikatną naturę cielesną Macieja, przede wszystkim zaś podkreślał surowość jego życia oraz wysokie kwalifikacje moralne i duchowe:

w postępowaniu łagodny, w nauce znakomity, dowcipny w słowach, przystojny. Pokorny, gdy jest pytany, uważny, gdy słucha, pilny, gdy zapamiętuje, bystry, gdy odpowiada, wymowny, gdy wykląda. Niezawistny w przekazywaniu wiedzy, obficie przytacza rozmaite dzieła, gdy głosi kazania, pobożny w modlitwie, skupiony, gdy sprawuje ofiarę. Krótko mówiąc, jest kimś, kto odznacza się wszelką prawością obyczajów.

Wrocław, Biblioteka Uniwersytecka, rkps I Q 381 k. 50r–55r; MUK 1400–1508 I s. 28 [P142], s. 118; NKP s. 192–193 [M17]; M. Kowalczyk, *Maciej z Koła*, PSB, t. 19, Wrocław 1974, s. 20–21; Dembiński Kapituła poznańska s. 509; A. Jabłońska, *Kapituła uniejowska do początku XVI wieku*, Kielce 2005, s. 163, 198; Knapiek Akta s. 214; Kowalczyk *Krakowskie mowy* s. 127; Markowski *Dzieje WT* s. 137, 245; Pietrzyk *Poczet* s. 49; D. Wójcik-Zega, W. Zega, *Stanisława ze Skarbimierza rekomendacja „Ecce odor filii mei” na licencjat dekretów Macieja z Koła*, „Przegląd Tomistyczny” 17, 2011, s. 201–234.

Dagmara Wójcik-Zega